

Operatie Storm

Het Kroatische slotoffensief tegen de Republiek van de Servische Krajina

drs. J. Ballast*

Zagreb, 4 augustus 1995. In de vroege ochtend verkeert het hoofdkwartier van de Verenigde Naties (VN) in diepe rust. Bij *main gate* blijft het hek gesloten en de patrouilles van het Zweedse wachtpeleton lijken overbodig. Met alarmfase groen van kracht valt er in de Kroatische hoofdstad weinig nieuws te melden. Om 04.00 uur wordt het hoofdkwartier echter opgeschrikt door een bericht van de lokale autoriteiten. Kroatië waarschuwt dat het die dag de aanval zal openen op de zogenaamde Republiek van de Servische Krajina (RSK). Met de serene stilte rond Zagrebs Selska Cesta is het dan gedaan.

Vanuit *Building A* worden onmiddellijk VN-afgezant Yasushi Akashi en VN-commandant Bernard Janvier op de hoogte gesteld. Korte tijd later arriveren beide voor spoedberaad op het complex, de Zweden bij de ingang verbaasd achterlatend. Binnen een uur – 05.02 uur plaatselijke tijd – landen de eerste Kroatische granaten op Knin. De hoofdstad van de door Kroatische Serven beheerste gebieden krijgt het zwaar te verduren. Ten noorden van Udbina bestoken Kroatische gevechtsvliegtuigen de enige Servische vliegbasis, terwijl grondtroepen op dertig plaatsen de verdedigingslijnen van de Serven doorbre-

ken. De langverwachte Kroatische aanval op de Krajina is begonnen.

Hoewel Kroatië voortdurend had bedreigd met militair ingrijpen kwam het offensief op 4 augustus toch als een verrassing. Een dag eerder namelijk leek VN-onderhandelaar Thorvald Stoltenberg de opgelopen spanning in Kroatië een halt te hebben toegebracht. Zijn bemiddelingspoging had geresulteerd in een ontmoeting in Genève tussen een Kroatische en een Servische delegatie. Onder druk van Kroatische troepenconcentraties rond Knin verklaarden de RSK zich bereid in te stemmen met de heropening van de spoor- en wegverbinding Zagreb-Knin-Split, de belangrijkste Kroatische eis. Daarnaast gaf de Servische delegatie aan de onderhandelingen te willen hervatten die zij in februari had afgebroken.

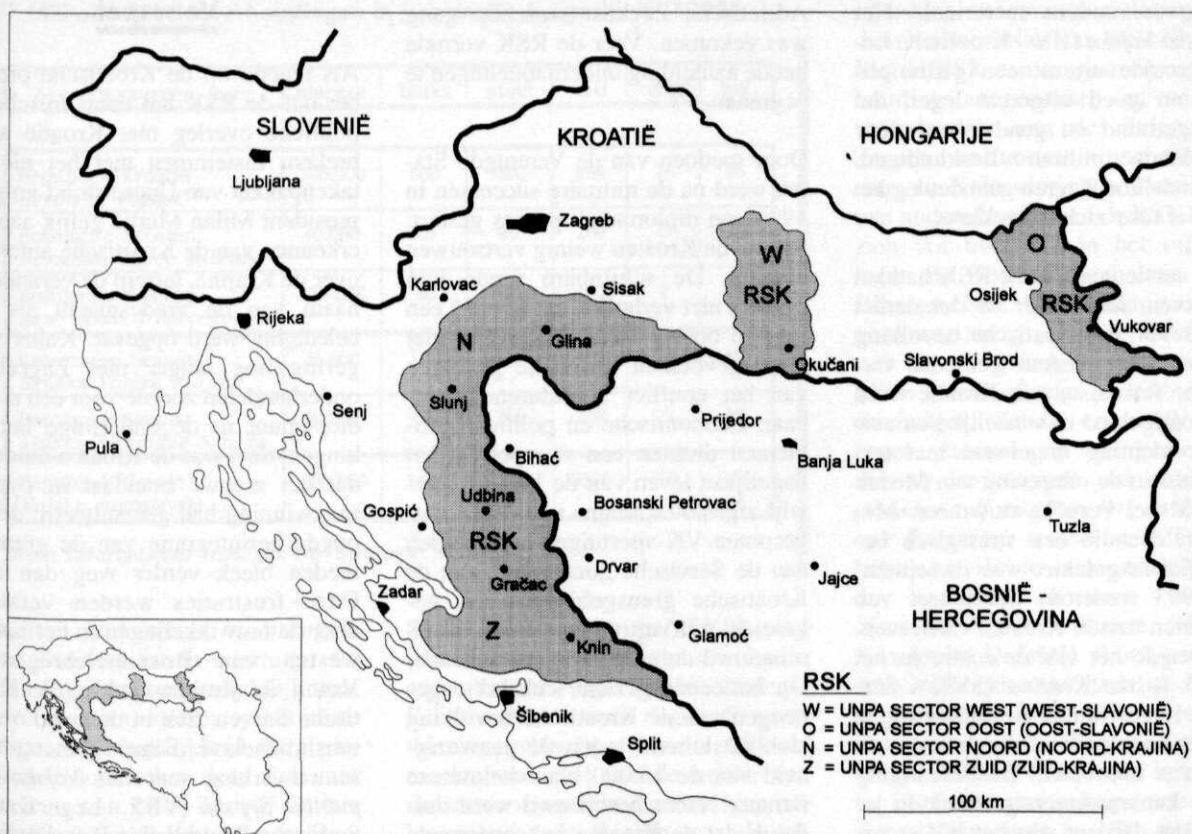
Stoltenberg lichtte de Kroatische president Franjo Tudjman in van plan te zijn de volgende dag overleg te voeren met Milan Martić, leider van de Kroatische Serven. Tudjman wist toen al dat Stoltenbergs moeite vergeefs was. Hij had inmiddels groen licht gegeven voor *Operatie Storm*, de militaire verovering van de Krajina. Na vier jaar te hebben toegekeken hoe de Serven een eigen staat bouwden, maakten de Kroatische strijdkrachten zich op voor het slotoffensief tegen de RSK. In dit artikel wordt gekeken naar de achtergronden, het verloop en de voorlopige resultaten van *Operatie Storm*. Een campagne die de krachtsverhoudingen in voormalig Joegoslavië ingrijpend wijzigde.

Een staat binnen een staat

De eigen staat die door de Kroatische Serven in het najaar van 1991 in Knin werd uitgeroepen omvatte traditioneel Servische gebieden als de bergachtige Krajina en bosrijke Banija. Daarnaast waren de Serven erin geslaagd het overwegend Kroatische West- en Oost-Slavonië aan het gezag van Zagreb te onttrekken. Het ontstaan van deze staat binnen een staat maakte Kroatië vleugellam. De beheersing van de Krajina betekende de tweedeling van het Dalmatische kustgebied, waardoor de Serven het Kroatische noord-zuidverkeer konden controleren. Vanuit de Banija lag Zagreb binnen schietsafstand, terwijl er slechts een 20 km smalle corridor met Slovenië overbleef. De Servische controle van West-Slavonië onderbrak de autoweg Zagreb-Slavonski Brod-Belgrado, de belangrijkste oost-westverbinding van Kroatië. Vruchtbare landbouwgronden en rijke olievelden gingen verloren door het wegvallen van Oost-Slavonië, een gebied dat aan de door Servië geannexeerde Vojvodina grensde.

Na de ondergang van Vukovar in november 1991 zochten de Kroaten bescherming bij de internationale gemeenschap. Die ging begin 1992 over tot de erkenning van de Republiek Kroatië binnen de grenzen van de voormalige Joegoslavische republiek. Hoewel met de komst van de VN-vredesmacht het voortbestaan van Kroatië was gegarandeerd, moesten de Kroaten daarvoor een hoge prijs betalen. Het grondgebied van de

* drs. Jan Ballast studeerde eigentijdse geschiedenis en internationale organisaties aan de Rijksuniversiteit Groningen. In 1994 was hij werkzaam voor de Verenigde Naties in de Republiek Kroatië en de Republiek van de Servische Krajina.

Afb. 1 Republiek Kroatië en RSK (1992)

RSK werd door de *United Nations Protection Force* (Unprofor) verdeeld in vier *United Nations Protected Areas* (UNPA's), de bevestiging van de Servische beheersing van de Kroatische grensgebieden. UNPA sector noord (Noord-Krajina), UNPA sector zuid (Zuid-Krajina), UNPA sector west (West-Slavonië) en UNPA sector oost (Oost-Slavonië) bleven vanaf het voorjaar van 1992 door mijnenvelden en blauwhelmen gescheiden van Kroatië (zie afb. 1).

De eerste voorzichtige toenadering tussen beide partijen liet ruim twee jaar op zich wachten. Op 29 maart 1994 ondertekenden een Kroatische en een Servische delegatie in de Russische ambassade te Zagreb het officiële staakt-het-vuren. Aan deze overeenkomst was maandenlange diplomatie voorafgegaan, waarbij de Amerikaanse ambassadeur in Kroatië, Peter Galbraith, een hoofdrol speelde. Na het wapenstilstandsverdrag volg-

de in december 1994 een economisch akkoord. De RSK en Kroatië kwamen overeen de onderlinge spoor- en wegverbindingen te heropenen en een begin te maken met de hervatting van water- en stroomvoorzieningen. Zonder een politieke oplossing van het conflict bleken deze akkoorden weinig anders dan een dode letter.

Kroatië maakte duidelijk slechts genoeg te nemen met de onvoorwaardelijke terugkeer van de grensgebieden onder Kroatisch gezag. Het voorstel van de zogenaamde Zagreb Vier (Verenigde Staten, Rusland, Europese Unie en VN), dat voorzag in een beperkte vorm van autonomie voor de Serven, ging de Kroaten te ver. Op hun beurt ging de Kroatische Serven het autonomieplan niet ver genoeg. De Servische leiders hielden halsstarrig vast aan de internationale erkenning van de RSK. De *Krajišnici* verschansten zich in hun eigen staat en droomden van aansluiting bij de

Republiek Servië. Met een eigen president, parlement, volkslied en vlag, probeerden de Serven de schijn op te houden en de werkelijkheid te vergeten. Voorbij de VN-linies hield voor Knin de wereld op.

De kansen keren

Toen Kroatië in 1991 werd geconfronteerd met de Servische overmacht, hadden de Kroaten slechts de beschikking over licht bewapende politietroepen. Rebellerende Servische milities, gesteund door eenheden van het Joegoslavische federale leger, wisten Zagreb dan ook eenvoudig in het defensief te dringen. Kroatië was gedwongen zich neer te leggen bij het verlies van bijna een derde van zijn grondgebied. Na de komst van de VN-troepenmacht kregen de Kroaten, dankzij militaire steun uit Duitsland en de Verenigde Staten, de beschik-

king over modern materieel.¹ Het *Hrvatska Vojska* (HV - Kroatische Leger) groeide uit tot een gedisciplineerd en goed uitgerust leger, dat werd getraind en geadviseerd door buitenlandse militaire deskundigen. Zodoende kon Zagreb gaandeweg het initiatief naar zich toetrekken.

In het eerste jaar van de RSK hadden de Serven, nog onder de dekmantel van de VN, de Kroatische bevolking uit door hen beheerste gebieden verdreven. Ten koste van Kroatië werd het grondgebied in westelijke en zuidelijke richting uitgebreid met terreinwinst in de omgeving van Medak en rond het Peručka-stuwmeer. Medak, gelegen in een strategisch belangrijke laagvlakte, was in september 1993 wederom het toneel van gevechten tussen Kroaten en Serven. Nu slaagde het HV er echter in het *Srpska Vojska Krajina* (SVK - Servische Leger van de Krajina) terug te dringen en enkele dorpen op de Serven te heroveren. De bevestiging dat de kansen waren gekeerd. In januari van dat jaar was het HV er namelijk al in geslaagd de baai van Maslenica in handen te krijgen. Dankzij een provisorisch door de VN aangelegde pontonbrug, kon de noord-zuidverbinding worden hersteld, waardoor het verkeer langs de Kroatische

Adriatische Zeekust weer op gang was gekomen. Voor de RSK vormde het de aanleiding onderhandelingen te beginnen.

Door toedoen van de Verenigde Staten werd na de militaire successen in 1994 een diplomatiek proces gestart, waarin de Kroaten weinig vertrouwen hadden. De schijnbare vrede kon immers niet verhullen dat Kroatië een land in oorlog bleef. Hoewel er niet werd gevochten waren de gevolgen van het conflict voortdurend zichtbaar. Economische en politieke problemen drukten een stempel op het dagelijkse leven van de Kroaten, terwijl afgesloten wegen en talrijke witgespoten VN-voertuigen herinnerden aan de Servische „bezetting” van de Kroatische grensgebieden. Het gegroeide zelfvertrouwen werd overschaduwd door de nationale schande. Op het eerste gezicht leek het ongenoegen van de Kroatische bevolking zich uitsluitend tegen de aanwezigheid van de 15.000 blauwhelmen te richten. Nader beschouwd werd duidelijk dat de Kroaten in toenemende mate hun eigen leiders persoonlijk verantwoordelijk hielden voor de impasse.

De aankondiging van president Franjo Tudjman het mandaat van de VN te beëindigen, kwam dan ook niet als een verrassing. Met zijn op 12 januari 1995 genomen besluit probeerde hij de Kroatische Serven onder druk te zetten tot het doen van concessies. Daarnaast wilde Tudjman de VN aansporen met meer overtuiging een oplossing voor de uitzichtloze situatie rond de grensgebieden te zoeken. Intern beoogde de Kroatische president de groeiende oppositie de wind uit de zeilen te nemen. Vandaar dat Tudjman het op 31 maart 1995 bereikte nieuwe mandaat als een overwinning presenteerde. Hij wees op de van Unprofor tot *United Nations Confidence Restoration Operation in Croatia* (Uncro) omgedoopte vredesmacht en de door de VN gehonoreerde Kroatische voorwaarde, blauwhelmen langs de Kroatische grens met Bosnië te stationeren.²

Voorspel

Als reactie op de Kroatische pressie besloot de RSK het economische en politieke overleg met Kroatië af te breken. Instemmen met het nieuwe takenpakket van Uncro stond volgens president Milan Martić gelijk aan het erkennen van de Kroatische autoriteit over de Krajina, terwijl de veranderde naam van de vredesmacht als een belediging werd opgevat. Knins weigering nog langer met Zagreb te onderhandelen zorgde voor een nieuw dieptepunt in de onderlinge betrekkingen. Snel was de Kroaten duidelijk dat het nieuwe mandaat in pyrrus-overwinning had geresulteerd: de beoogde herintegratie van de grensgebieden bleek verder weg dan ooit. Deze frustraties werden versterkt door de ontwikkelingen in het noordwesten van Bosnië-Herzegovina. Vanuit de Krajina hadden de Kroatische Serven zich in de strijd om de moslimenclave Bihać gemengd. In samenwerking met het *Vojska Republika Srpska* (VRS - Leger van de Servische Republiek in Bosnië) drong het SVK in de enclave het Bosnische regeringsleger in het defensief.

De omsingeling van het Vijfde Legerkorps van het *Armija Bosna i Hercegovina* (BiH - Leger van Bosnië-Herzegovina) baarde Kroatië grote zorgen. De val van Bihać zou de aansluiting van de door Serven beheerste gebieden in Bosnië en Kroatië betekenen, waardoor de grenzen overbodig werden. Door de spoor- en wegverbinding Banja Luka-Bihać-Knin in gebruik te nemen, kon de RSK grote strategische voordelen creëren. In het licht van deze ontwikkelingen groeide het protest in eigen land. Tudjman zag zich gedwongen steeds meer op de radicale nationalistes te leunen. Woordvoerder van deze haviëken was Gojko Sušak, minister van defensie. Zijn waarschuwing aan het adres van de RSK was een teken aan de wand: „Kroatië zal niet wachten tot Bihać valt. Als Kroatië tot de conclusie komt dat Bihać gaat vallen, zal het ingrijpen voordat dit gebeurt.”³ Nadat diplomatieke middelen de Serven in de Krajina niet op andere

¹ Naast de steun uit Duitsland en de Verenigde Staten - zie o.a. F. Peeters in: *Het Parool* (1995)(18 aug) - kreeg Kroatië ook steun uit onverwachte hoek. In een poging hulp te bieden aan hun Bosnische geloofsgenoten waren de moslimlanden gedwongen hen, via de even ten zuiden van Zagreb gelegen internationale luchthaven Pleso, te bevoorraden. Daarbij bedong Kroatië telkens 50% van de ingevlogen wapenzendingen. Zelf was ik getuige van deze „geheime” transacties, waarbij ik onder meer een Iraanse Boeing 707 op Pleso heb zien landen.

² Tot 31 maart 1995 gold Unprofor als verzamelnamen voor de VN-troepenmacht in Kroatië en Bosnië-Herzegovina. Nadien bleef die naam slechts gelden voor de vredesmacht in Bosnië, terwijl de blauwhelmen in de Kroatische UNPA's tot Uncro werden omgedoopt. De aan het hoofdkwartier gelieerde eenheden hebben de naam *United Nations Peace Force* (UNPF) gekregen.

³ Sušak geciteerd in: *NRC Handelsblad* (1994) (2 dec).

Militaire krachtsverhoudingen in voormalig Joegoslavië (1995)

bevolkingsgroep leger	sterkte	tanks	ptsvt	artil	vlgt	hik
Republiek Kroatië <i>Hrvatska Vojska</i>	100.000	500	300	550	20	25
Bosnische Kroaten <i>Hrvatsko Vijeće Odbrane</i>	40.000	85	80	200	0	10
Bosnische Moslims <i>Arm. Bosna i Hercegovina</i>	110.000	80	30	150	0	10
Kroatische Serven <i>Srpska Vojska Krajina</i>	35.000	130	230	400	20	10
Bosnische Serven <i>Vojska Republika Srpska</i>	80.000	400	700	700	20	10
Republiek Servië <i>Vojska Jugoslavije</i>	130.000	1400	1000	2000	275	150

Bron: International Institute for Strategic Studies

gedachten had weten te brengen, raakte Tudjman ervan overtuigd dat militair ingrijpen onvermijdelijk was. Het wachten was slechts op het juiste moment. De mogelijkheid deze patstelling te doorbreken deed zich voor in de lente van 1995. Terwijl Carters vier maanden oude bestand voor Bosnië afliep, spitste de aandacht van de internationale gemeenschap zich toe op de reactie van de Bosnische partijen. Kroatië was volledig uit beeld verdwenen toen eind april bij een schietpartij op de autoweg Zagreb-Slavonski Brod-Belgrado, vijf Kroatische automobilisten door Serven werden gedood. Op 1 mei reageerde het HV met een offensief tegen de RSK-enclave West-Slavonië, het militair kwetsbaarste deel van de door Serven beheerste grensgebieden.

Operatie Bliksem

Operatie Bliksem was een beperkte militaire actie zonder al te grote risico's. Het van drie kanten door Kroatië omsloten West-Slavonië bleek een gemakkelijke prooi voor het HV. Via de autoweg kon snel worden opgerukt naar Okučani, het hart van UNPA sector west. De burgerbevolking kreeg de gelegenheid een veilig heenkomen op de Bosnisch-Servische oever van Sava te zoeken, waarna het West-

Slavonië-korps van het SVK werd ingesloten. De numerieke overmacht en militaire superioriteit had de Kroaten binnen twee dagen de overwinning gebracht. Operatie Bliksem maakte een eind aan de mythe van de onoverwinnelijke Serven. Nog belangrijker voor Zagreb was de afzijdigheid van de internationale gemeenschap en dat de VN-vredesmacht zich passief had opgesteld.

Het gemak waarmee 500 km² op de RSK werd heroverd sterkte Kroatië in de keuze voor een militaire oplossing. Knin had slechts met enkele raketaanvallen op de Kroatische hoofdstad Zagreb verzet geboden. „Dit was slechts een waarschuwing”, dreigde Martić, „als er in de toekomst iets gebeurt zullen wij met onze raketten niet alleen militaire doelen raken, maar ook infanterie-aanvallen lanceren tegen steden die eens Servisch waren, zoals Karlovac en Osijek.”⁴

Kroatië nam dit dreigement echter niet langer serieus en bereidde zich onverstoorbaar voor op het slotoffensief tegen het leeuwedeel van de Krajina. Hoop op een vreedzame

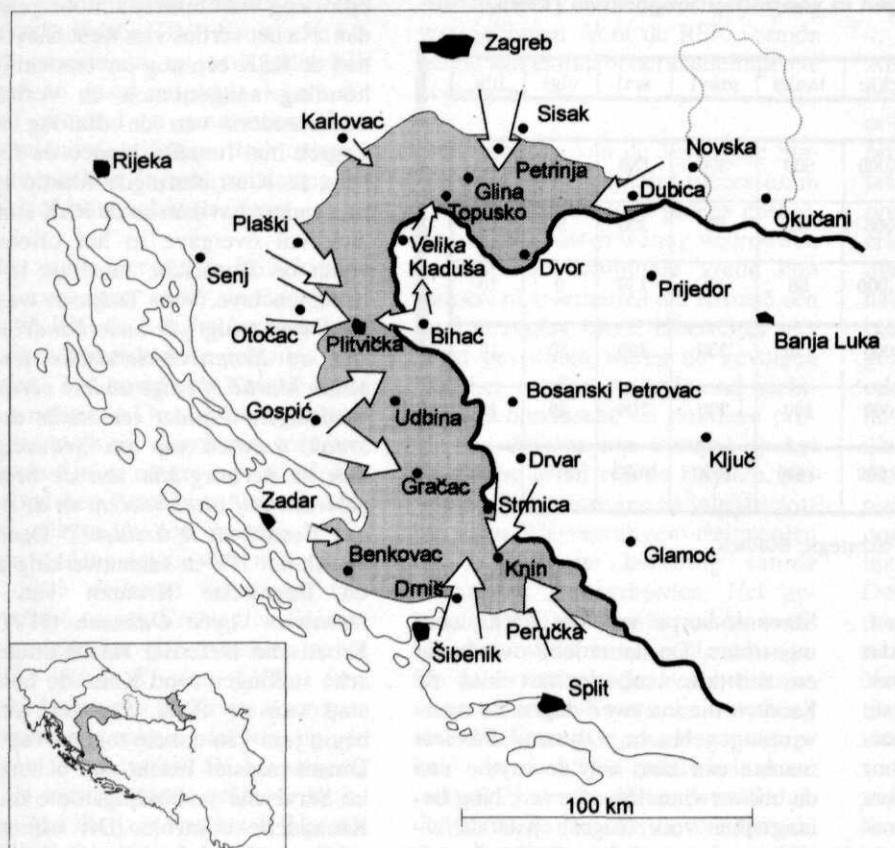
⁴ Martić in een interview. Geciteerd in: J. Pomfret – Croatian Serb sees Setback an Aid to His Cause. *International Herald Tribune* (1995)(16 mei).

⁵ Tudjman geciteerd in: *NRC Handelsblad* (1995)(31 juli).

oplossing was immers zinloos geworden. Na het verlies van West-Slavonië had de RSK een nog onverzoenlijker houding aangenomen en verloren voorstanders van de dialoog met Zagreb hun functies binnen de regering. In Knin omringde Martić zich met andere haviken en de RSK stortte zich vol overgave in het offensief tegen de Bosnische moslims in de Bihać-enclave. Voor Tudjman was er geen weg terug: „Ik onderhandel niet met de Kroatisch-Servische leider Milan Martić of enige andere oorlogsmisdadiger. (Zonder een snelle doorbraak) kunnen wij ons gedwongen zien de herintegratie van de bezette gebieden zelf uit te voeren, en de hulp aan Bosnië uit te breiden.”⁵ Daartoe betrof het HV in samenwerking met de Bosnische Kroaten van de *Hrvatsko Vijeće Odbrane* (HVO - Kroatische Defensie Raad) strategische stellingen rond Knin, de hoofdstad van de RSK. De verovering begin juni van enkele toppen van het Dinara-massief bracht een belangrijke Servische verbindingsroute onder Kroatische controle. Dit offensief werd gevolgd door de inname van de steden Glamoč en Bosansko Grahovo – vanaf het begin van de burgeroorlog in Servische handen – waardoor Knin werd geïsoleerd van de Bosnische Serven. De Servische leiders in Kroatië en Bosnië riepen de staat van oorlog uit en ondertekenden in Banja Luka een militair samenwerkingsverband. Zagreb reageerde door in Split een identiek verdrag te sluiten met de Bosnische Kroaten en Bosnische moslims (zie tabel).

Operatie Storm

Kroatië kondigde eind juli de algehele mobilisatie af en het HV nam posities in langs de door de VN geobserveerde confrontatielijnen. Tudjman had van de Verenigde Staten en Duitsland groen licht gekregen voor het slotoffensief tegen de Krajina. De belangrijkste westerse bondgenoten van Kroatië waren in verlegenheid gebracht door de aanhoudende Servische provocaties in Bosnië. Na voor

**Afb. 2 Operatie Storm
(4 augustus 1995)**

schut te zijn gezet tijdens de gijzelaarskwesatie volgde in juli de Servische verovering van de *safe areas* Srebrenica en Žepa. Nog diezelfde maand dreigden de Bosnische Serven met de inlijving van de moslimenclave Goražde, terwijl in samenwerking met de RSK het voortbestaan van de Bihac-enclave in gevaar werd gebracht. Afgeschrikt door de troepenconcentraties rond de Krajina en de succesvolle omtrekkende beweging van het HV en de HVO in West-Bosnië, stemde Knin alsnog in met een zes-puntenplan van de VN. Dit akkoord voorzag o.m. in de onmiddellijke terugtrekking van het SVK uit de moslimenclave Bihac, de stationering van blauwhelmen op de grens tussen Bosnië en Kroatië en de start van onderhandelingen over een politieke oplossing. Met een hernieuwd offensief van het SVK in de Bihac-enclave, enkele dagen na het sluiten van de overeenkomst, bezegelde de RSK zijn lot. Deze uiterste

poging van de Serven de val van het moslimbolwerk te forceren, maakte de Kroaten duidelijk dat er met Knin geen afspraken konden worden gemaakt. De uitkomst van de Geneefse besprekingen van 3 augustus namen zij dan ook nog slechts ter kennisneming aan.

Het uitgangspunt van *Operatie Storm* was de „bevrijding” van de Kroatische grensgebieden gevolgd door de beëindiging van de RSK. Daarbij had het HV drie doelen voor ogen. Allereerst de verovering van Knin, waardoor het verzet van de Serven zou worden gebroken. Ten tweede de vorming van een corridor naar de omsingelde Bihac-enclave. Dit moest de RSK in tweeën splitsen en de Bosnische moslims ontzetten. En ten slotte de uitschakeling van de Servische lanceerinstallaties waarmee Zagreb onder vuur kon worden genomen (zie afb. 2). Volgens dit scenario dacht generaal Zvonimir Crvenko, de

Kroatische opperbevelhebber, minimaal een week tot maximaal een maand nodig te hebben om de Serven op de knieën te dwingen.

Het zuidelijke front

Op 4 augustus om 05.02 uur zette het HV de aanval in met een bombardement op Knin, een stad met ruim 40.000 inwoners. Tweeduizend raketten artilleriesalvo's troffen het bolwerk van de Kroatische Serven, alvorens de Kroatische troepen aan hun opmars begonnen. Vanuit het oosten rukten het HV en de HVO met zwaar materieel op naar de grensplaats Strmica, waardoor zij het strategische belang van de recentelijk in Bosnië veroverde gebieden onderstreepten. Het Peručka-stuwmeer vormde het eerste obstakel voor Kroatische eenheden die vanuit zuidelijke richting probeerden Knin te bereiken. Op de westelijke flank zou via Dmiš de

tangbeweging rond de RSK-hoofdstad worden voltooid. Deze groot-schalige actie in het zuiden werd ondersteund met een offensief vanuit de Kroatische garnizoensplaats Gospić. De opmars van speciale MUP-politietroepen door de laagvlakte van Medak moest resulteren in de val van het centraal gelegen verkeersknooppunt Gračac, waardoor de belangrijkste bevoorradingsroute in de Krajina zou worden onderbroken.

Omdat bij de aanval op Knin het meeste verzet werd verwacht, had de legertop besloten op het zuidelijke front de elitetroepen in te zetten. Zagreb hield in het ruige Dalmatische berggebied terdege rekening met een felle guerrilla van Servische kant. Ondanks de beschietingen van de Kroatische havenstad Šibenik bleef de strijd op leven en dood uit. Door het meedogenloze bombardement van Knin werd de Servische wil om te vechten al in een vroegtijdig stadium geknakt. Het HV kon dus betrekkelijk eenvoudig doorstoten en wist in de loop van de dag grote delen van de districten Obrovac en Benkovac te veroveren. Met minimale verliezen gaven de Kroaten rond 20.00 uur te kennen Knin te hebben ingesloten. Slechts de weg richting het 80 km noordelijker gelegen Donji Lapac werd opengelaten, de vooraf geplande ontsnappingsroute voor de burgerbevolking. Rond middernacht was Knin nog in Servische handen.⁶ De val van de hoofdstad van de RSK zou tot de volgende morgen op zich laten wachten.

Omstreeks 11.30 uur trokken de Vierde en Zevende Garde Brigade van het zegevierende HV het inmiddels verlaten Servische bolwerk binnen. Even daarvoor had het Dalmatië-korps van het SVK zich al uit het knooppunt Gračac moeten terugtrekken. Tienduizenden Serven waren op de vlucht geslagen voor de Kroatische opmars en probeerden via Donji Lapac het veilige Bosanski Petrovac te bereiken. Slechts enkele honderden Serven uit Knin wisten bescherming te vinden binnen de omheining van het hoofdkwartier van UNPA sector zuid. Met de inname op 5 augustus

van de hoofdstad van de RSK, had Kroatië zijn doel op het zuidelijke front bereikt. De elitetroepen konden zich opmaken om de laatste Servische verzetshaarden op te ruimen.

Het centrale front

Evenals de Jordaanse, Canadese en Keniaanse VN-bataljons op het zuidelijke front, moesten ook de Tsjechische en Poolse blauwhelmen lijdzaam toezien hoe de Kroaten oprukten. Vanuit het noordwesten was het HV in de vroege ochtend van 4 augustus bij Plaški het centrale gedeelte van de Krajina binnengevallen. Na de Poolse eenheden te hebben overrompeld, brak de Eerste Garde Brigade eenvoudig door de verdedigingslijnen van het Kordun-korps van het SVK. Met de bedoeling een corridor te creëren hadden de Kroatische eenheden opdracht gekregen zo snel mogelijk het befaamde Nationale Park Plitvička te bereiken. Daar moest contact worden gemaakt met het Vijfde Legerkorps van het BiH, dat zich tegen die tijd een weg uit de omsingelde Bihać-enclave zou hebben gevochten. Otočac en Gospić vormden de andere bruggehoofden voor de Kroatische aanval op het centrale front. Servische stellingen werden door de luchtmacht onder vuur genomen terwijl tijdens deze acties een Kroatische MiG-21 een Tsjechische observatiepost bestookte, waarbij twee blauwhelmen het leven verloren. Nog diezelfde morgen stond het HV aan de rand van het 30 km oostelijker van Otočac gelegen Plitvička-park. Meer problemen ondervonden de reguliere eenheden die ten noorden van Gospić in het offensief waren gegaan. De weg naar Titova Korenica – met 10.000 inwoners de belangrijkste vestiging in het middenstuk van de RSK – voerde door de

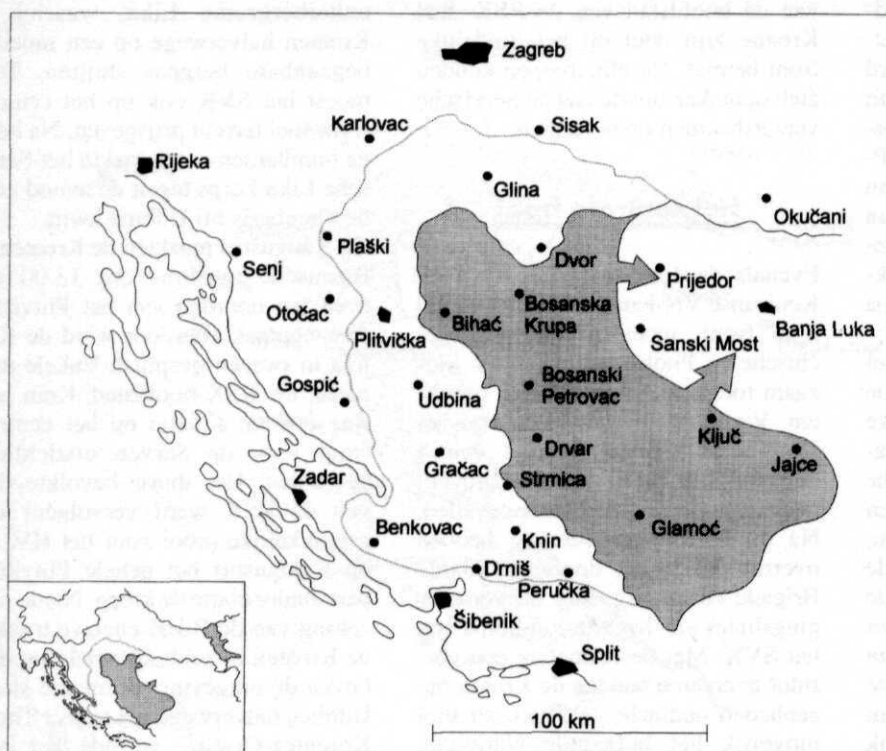
⁶ Om 23.40 uur verklaarde de Canadese kolonel Andrew Leslie, plv. commandant van UNPA sector zuid, tijdens een live-uitzending van *BBC Newsnight* (4 augustus 1995), dat Knin in Servische handen was en Kroatische eenheden de stad nog niet hadden bereikt.

onherbergzame Lika, waarbij de Kroaten halverwege op een moeilijk begaanbare bergpas stuitten. Toch moest het SVK ook op het centrale front snel terrein prijsgeven. Na hevige bombardementen raakte het Servische Lika-korps tegen de avond zelfs de vliegbasis bij Udbina kwijt.

Op 5 augustus maakten de Kroaten en Bosnische moslims om 13.00 uur even ten noorden van het Plitvičkapark contact. Hierdoor werd de Krajina in tweeën gesplitst. Enkele uren nadat de RSK-hoofdstad Knin viel was ook de situatie op het centrale front voor de Serven uitzichtloos geworden. Het dunst bevolkte deel van de RSK werd vervolgens een gemakkelijke prooi voor het HV, dat op 6 augustus het gehele Plitvičkapark onder controle kreeg. Na de ontzetting van de Bihać-enclave trokken de Kroaten in zuidelijke richting. Het boven de omgeving uittorende stadje Udbina, halverwege het traject Titova Korenica-Gračac, vormde het ontmoetingspunt van de troepen van het zuidelijke en het centrale front. Op dat moment waren de Kroaten en Serven op het noordelijke front nog in hevige straatgevechten verwikkeld.

Het noordelijke front

Sisak en Novska fungeerden als belangrijkste uitvalsbases voor het Kroatische offensief in het noorden. Prioriteit kreeg de uitschakeling van de Servische raketinstallaties. Om de dicht beboste heuvels van de Banija te kunnen uitkammen moest eerst Petrinja, met een bevolking van 30.000 de tweede stad van de RSK, worden ingenomen. Daarbij stuitte de Tweede Garde Brigade van het HV echter op fel verzet van de Serven. Pas laat in de avond van 4 augustus slaagden de Kroaten erin de afstand van 10 km naar Petrinja te overbruggen en de stad in te sluiten. Op dat moment had de opmars vanuit Novska al geresulteerd in de val van Dubica. Deze Kroatische eenheden waren inmiddels op weg naar Petrinja en Dvor, waarbij Deense blauwhelmen werden gedwongen voor de oprukkende tanks

Afb. 3 Opmars HV, HVO en BiH in Noordwest-Bosnië (najaar 1995)

uit te marcheren. Toch verliep de Kroatische campagne op het noordelijke front, vergeleken met de afgetekende militaire successen elders in de Krajina, uiterst moeizaam. Zowel Sisak als Karlovac bleven gedurende de eerste dag onder vuur liggen van het Banija- en Kordun-korps van het SVK. Tegen 19.00 uur gingen in Zagreb zelfs de sirenes loeien, vlak voordat enkele vanuit de RSK afgevuurde raketten insloegen. Inmiddels woedden in Petrinja bittere gevechten van man tegen man, waarbij de Kroaten hun grootste verliezen van *Operatie Storm* leden. Met de komst van versterkingen – achter de hand gehouden met het oog op een Servisch tegenoffensief richting Zagreb – kreeg het HV op 6 augustus eindelijk de overhand. Rond de middag werd het Servische verzet in Petrinja gebroken en viel de zwaar gehavende stad in handen van de Tweede Garde Brigade. Twaalf uur later nam het HV het knooppunt Glin in. Hierdoor had de strijd op het noordelijke front een beslissende wending gekregen en werd het lot van de verdedigers bezegeld.

Met de val van Glin verloren de Serven hun laatste ontsnappingsroute naar Bosnië. Eerder waren de overige vluchtwegen door de opmars van de Bosnische moslims vanuit de ontzette Bihać-enclave afgesneden.

Op 7 augustus trok het Vijfde Legerkorps van het BiH via Velika Kladuša de RSK binnen. In Topusko, hoofdkwartier van UNPA sector noord, raakten tienduizenden Serven ingesloten en werden speelbal van het HV in het noorden en het BiH in het zuiden. Toen Servische eenheden vanuit het Petrova-gebergte Karlovac met raketten bleven beschieten, bestookten Kroaten de in Topusko samengepakte vluchtelingen. In Zagreb verklaarde de Kroatische legerleiding haar belangrijkste doelen te hebben bereikt: „*Krajina bestaat niet meer (waardoor tegelijkertijd) de VN-sectoren noord en zuid het bestaansrecht hebben verloren.*”⁷

⁷ Generaal Ivan Tolj, woordvoerder van het Kroatische ministerie van defensie, geciteerd in: *NRC Handelsblad* (1995)(7 aug).

Vier dagen na het begin van *Operatie Storm* werd rond 19.00 uur een staakt-het-vuren van kracht, wat in feite de overgave van de Kroatische Serven betekende. Na de wapens bij de VN te hebben ingeleverd, kreeg het verslagen SVK een vrije aftocht naar de door Bosnische Serven beheerste gebieden.

Op 11 augustus staken de laatste Servische eenheden bij Dvor de grens met Bosnië over. Tot dat moment hadden zij in deze grensplaats een bitter achterhoedegevecht geleverd met de vanuit Glin opgerukte Kroaten en Bosnische moslims. Pas een dag later vertrokken de bij Topusko ingesloten geraakte Serven richting de Kroatische hoofdstad. Spitsroeden lopend door een haag van uitzinnige Kroaten, werd de Servische colonne over de autoweg Zagreb-Belgrado weggevoerd. Na een urenlange rit dwars door Kroatië bereikten de laatste *Krajišnici* uiteindelijk de grens met Servië.

Op 13 augustus kondigde de VN het vertrek uit de Kroatische grensgebieden aan.

Tussen oorlog en vrede

Operatie Storm maakte binnen vier dagen een eind aan de vierjarige Servische beheersing van de Kroatische grensgebieden. Tijdens de militaire campagne verloor het HV 211 soldaten en vielen er 42 slachtoffers onder de burgerbevolking. Aan de kant van het SVK sneuvelden 402 militairen, terwijl 116 Servische burgers het leven verloren. De VN-vredesmacht had vijf doden te betreuren (twee Tsjechen, een Keniaan, een Deen en een Russische UNMO). Dit relatief lage dodental hield verband met het uitblijven van de alom verwachte Servische overlevingsstrijd. Het bombardement van Knin – een effectieve strategische zet van de Kroaten – brak het Servische verzet al in een vroegtijdig stadium. De door-dachte inzet van de Kroatische elite-troepen, gekoppeld aan de numerieke overmacht en materiële superioriteit van het HV, maakte de positie van het SVK binnen enkele dagen uitzichtloos. Toen duidelijk werd dat de Bosnische Serven afzijdig zouden

blijven was het einde van de RSK slechts een kwestie van tijd.

Begin augustus was de verdediging van de Krajina de inzet van een machtsstrijd in de zogenaamde Servische Republiek. In tegenstelling tot president Radovan Karadžić weigerde generaal Ratko Mladić de RSK te hulp te komen. Zijn passieve houding hield verband met de koerswijziging van Slobodan Milošević. In het afgelopen jaar was de Servische president namelijk tot de conclusie gekomen, dat de belangen van de Joegoslavische federatie het beste werden gediend bij een diplomatieke oplossing. Vasthouden aan de Krajina zou het vredesproces slechts hebben tegengewerkt. Doordat het tij op het slagveld tegen de Serven is gekeerd, zal een slepend militair conflict uiteindelijk in hun nadeel uitpakken. De kritiek van RSK-premier Milan Babić wijst erop dat het idealisme heeft moeten plaatsmaken voor Milošević' nieuwe realisme. Babić verwijt SVK-opperbevelhebber Milan Mrkšić, in overleg met Servië al op voorhand

troepen en materieel uit de RSK te hebben teruggetrokken. De verdedigers van de Krajina waren daardoor al bij voorbaat kansloos.

Het wegvagen van de RSK betekende een ingrijpende wijziging van de verhoudingen in voormalig Joegoslavië. De val van de Servische staat in Kroatië resulteerde in de grootste exodus sinds het uitbreken van de burgeroorlog. Ruim 200.000 Serven ontvluchtten gebieden die vier eeuwen lang Servisch waren geweest. De „onterving” van de Krajina is wat de Kroaten betreft van blijvende aard. Om de terugkeer van de Serven te ontmoedigen werd overgegaan tot de plundering en systematische vernieling van de veroverde gebieden, waarbij de enkele duizenden achtergebleven Serven worden geterroriseerd. Op termijn moet Zagreb herwonnen gezag over de grensgebieden tot interne stabiliteit leiden. Slechts door orde en rust zullen de toeristen – normaal gesproken voor Kroatië de belangrijkste bron van inkomsten – aan de stranden terugkeren.

Uit militair oogpunt zorgde *Operatie Storm* voor de ommekeer in de burgeroorlog. Na de succesvolle campagne tegen West-Slavonië enkele maanden eerder, maakte Kroatië in augustus 1995 met de verovering van het leeuwedeel van de RSK duidelijk dat de Serven aan de verliezende hand waren geraakt. De „bevrijde” Krajina en de ontzette Bihać-enclave fungeerden nog diezelfde maand als bruggehoofd voor een gezamenlijk offensief van het HV, de HVO en het BiH tegen de Bosnische Serven. Na de inname van Drvar en Bosanski Petrovac rukten de bondgenoten vanuit het zuidwesten op richting Banja Luka, de grootste stad van de Servische Republiek in Bosnië. Vanuit het noordwesten kregen het HV en het BiH Banja Luka eveneens in het vizier, nadat de val van Bosanska Krupa de weg naar Prijedor had geopend (zie afb. 3). Daarmee slaagde de opzet van Kroatië een bufferzone in Noordwest-Bosnië te creëren. Tegelijkertijd kregen de bondgenoten hierdoor de controle over de strate-

Literatuur

- J. Ballast – Bihać: kruispunt van belangen in voormalig Joegoslavië. *Militaire Spectator* 164(1995)(6)273-278.
- J. Ballast – De weg naar Knin: Kroatië tussen diplomatie en destructie. *Internationale Spectator* 49(1995)(7/8) 379-385.
- J. Ballast – Oost-Slavonië: het laatste Servische bolwerk in Kroatië. *Internationale Spectator* 50(1996)(1)43-47.
- N. Cigar – The Serbo-Croatian War, 1991: Political and Military Dimensions. *Journal of Strategic Studies* 16(1993) (3)297-338.
- C. Cviic – L'avenir incertain de la Croatie. *Politique Étrangère* 59(1994)(1)145-157.
- Directie Operatiën Koninklijke Landmacht – *Handboek voormalig Joegoslavië* (1994).
- M. Glenny – *The Fall of Yugoslavia. The Third Balkan War*. Penguin, Harmondsworth (1993).
- A.C. Helton – The Price of Limited Intervention. *Balkan WarReport* 22(1993) (10/11)5-7.
- A. Karger – Die serbischen Siedlungsräume in Kroatien. *Osteuropa* 42 (1992)(2)141-146.
- M. Kasapović – Grundlegende politische Konflikte in Kroatien nach den Wahlen 1990. Eine kroatische Perspektive. *Osteuropa* 44(1994)(5)483-491.
- F. Peeters – Amerikanen steunen Kroatië op slagveld. *Het Parool* (1995)(18 augustus).
- P. Shoup – The Future of Croatia's Border Regions. *Report on Eastern Europe* 48(1991)(2)26-33.
- N. Tromp-Vrkić – Tudjmans Kroatië. *Osteuropa verkenningen* 126(1993) (3/4)3-14.
- United Nations Peace Forces – *United Nations Peace Forces News*. Diverse edities, Zagreb (1995).
- Unprofor – *Unprofor Press Releases and Summaries*. Diverse edities, Zagreb (1994).
- O. Žunec – Armed Forces and Democracy in Croatia. *Helsinki Monitor* 5(1994) (speciale editie)111-119.

gisch belangrijke route Bihac-Bosanski Petrovac-Jajce, een rechtstreekse verbinding met door hen beheerste gebieden in Centraal-Bosnië.

Paradoxaal genoeg gaf de Kroatische militaire campagne ook de aanzet tot de hervatting van de vredesbesprekingen in voormalig Joegoslavië. Door de nederlagen in de Krajina en het noordwesten van Bosnië werden de Serven in het defensief gedrongen. Voor het eerst sinds het begin van de burgeroorlog wankelde het bolwerk Banja Luka. Aan hun lot overgelaten door Belgrado, zochten de geïsoleerd geraakte Servische nationalistische de dialoog met de internationale gemeenschap. Deze ingrijpende koerswijziging opende de weg naar vrede

en bracht de presidenten Tudjman, Milošević en Izetbegović rond de onderhandelingstafel.

Op 14 december ondertekende het drietal in Parijs het vredesverdrag voor Bosnië. Die vrede staat of valt echter met een langdurige regeling voor Oost-Slavonië, het laatste deel van de RSK dat nog in Servische handen is.

In november kwamen de Kroaten en de Serven overeen dat Oost-Slavonië na een overgangsperiode van uiterlijk twee jaar weer onder Kroatisch gezag

zal terugkeren. De Kroatische minister van buitenlandse zaken, Mate Granić, onderstreepte het belang van dit akkoord: „(Oost-Slavonië) is de sleutel voor duurzame stabiliteit in de regio. Zonder (een vreedzame reïntegratie) worden we geconfronteerd met een nieuwe ronde van vijandigheden en destabilisatie in de hele regio, die ook hoogst onvoorspelbare consequenties zal hebben voor Bosnië-Herzegovina”.⁸ De waarschuwing van president Tudjman aan het adres van de Serven laat aan duidelijkheid niets te wensen over: „Wij staan voor de taak om Oost-Slavonië te bevrijden. Wij zullen dat de komende maanden doen, hetzij met vreedzame middelen, of door een nieuwe Operatie Storm”.⁹ Wat Kroatië en de RSK betreft is de wind nog niet gaan liggen.

⁸ Granić geciteerd in: NRC Handelsblad (1995)(19 dec).

⁹ Tudjman deed deze belofte in Knin. Daar sprak hij op 26 augustus ter gelegenheid van de eerste treinrit door de veroverde Krajina. Zie: NRC Handelsblad (1995)(28 aug).

VERZOEK AAN AUTEURS

Auteurs wordt verzocht bij hun manuscript – zo mogelijk – de diskette aan te leveren:

WORD PERFECT 5.1 (DOS). (NB. Alinea's eindloos typen; slechts ter afsluiting een HARDE RETURN geven, evenals voor een witregel. Geen speciale codes en layout-elementen invoeren.)

Regelmatig worden illustraties ingezonden die niet of nauwelijks geschikt zijn voor verkleining en reproductie. In dit verband wordt verwezen naar de „Regels voor kopijverzorging” (pt. 2) die éénmaal per jaar achterin de Militaire Spectator worden afgedrukt (zie decembernummer 1995). Computertekeningen zijn slechts bruikbaar indien vervaardigd m.b.v. een speciaal tekenprogramma.

REDACTIE